ڕێفورمیسم یان فەندەمێنتاڵی ئێرانی

ڕۆژبین بۆکانی

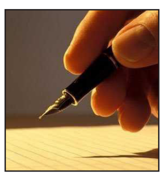

دەسەڵاتە یەک لە دوای یەکەکانی ئێران بە گشتی و دەسەڵاتی توتالیتێری هێژمۆنی خۆازی دینی ئێستای ئێران بە درێژایی دەسەڵاتەکانیان «فریو و چەواشەکاری» ڕۆڵ گێڕی سەرەکیی بیرو ئەندێشەی چەوتیان بووە. ئێستاش چوار دەیەیە ڕای زۆرینە و ڕێفورمیستی ڕوکاڵیانە سیاسەتی دەسەڵاتە ڕەها و موتڵەقەکەی بووە.

لە ڕوانگەی ئایین و ئیدئۆلۆگی ئایینی و حکوومەتە ئیئۆکراتەکانەوە، ژێرخان و بنەمای کۆمەڵگا ئەخلاقە یان بە واتایەکی ڕوونتر دین و ئایین، ژێربینای کۆمەڵگای نەریتی و نوێخواز واتا مودێرنیتەیە؛ یانی هەموو چەمکە مرۆڤایەتییەکان و دەسکەوتە پڕبەهاکانی سەر گۆی زەوی دەبێ بەرهەمی ڕاستەوخۆی ئایین بێ.

لە ڕاستیدا ئەخلاق بەشێکە لە زانستی فەلسەفی و ئایین کە زانستێکی مەعریفی/ کەلامییە، گەرەکیەتی خۆی بە قەوارە و بالای فەلسەفەدا هەڵزنێت و هەر بۆیە زۆربەی چەمکە ئایینییەکان دەبەسترێنەوە بە ئەخلاق و هەڵسوکەوتی کردەیی ئەخلاقی/مرۆڤایەتی. مەبەست لەو کارە زۆرتر بۆ ئەوەیە ڕەنگ و بۆیەکی فەلسەفی پێوە بلکێندرێ تاکوو سەنگ و بەهای ئایین سەنگین و ڕەنگینتر بنوێندرێ.

لە لایەکی‌ترەوە لە ڕوانگەی ئابووری و ڕامیاریستەکان و هەروەها سۆسیۆلۆژیستەکان و بە گشتی بە بۆچوونی زانستی مۆدێرنیتە، سیاسەت بناغەی کۆمەڵگایە و شیرازەی هەر کۆمەڵگایەک لە سەر چەرخ و خولی سیاسەت دەچەرخێ و ئایدیای ڕامیاریستەکانی هەر ولاتێک دەرخەری بۆچوون و ڕوانگەی گشتیی ئەو کۆمەڵگایەیە. جا دەتوانین بڵێین ئەگەر سیاسەت بناغەی کۆمەڵگا بێ و هەر چەشنە چەمکێکی مەعریفی بە تایبەت چەمکی ئابووری لە سەر دامەزرێ، فەلسەفە دەبێتە ئەساسی ئەندێشە و لۆژیکی سیاسەتی ئەو کۆمەڵگایە.

ئێستا پرسیار ئەوەیە فەلسەفە و سیاسەت بۆ یەکانگیر بوون؟ لە ولامێکی سەرەکی و خێرادا دەتوانین بڵێین بۆ ئەوەیە تاکوو سیاسەتێکی سکۆلاری مودێرن پێک بێنن، یانی دارشتنی فەلسەفەی سیاسەتێکی مۆدێرن. ڕەنگە بگوترێ ئەی سکۆللار بوون چییە! بۆچێ هێندێ لایەنی ئایینخواز لێی تورە و تۆسنن! بە کورتی و بە کوردی کۆمەڵگایەکی سکۆلار یانی هەرشتەیەک لە سەر قەوارە و مێتۆدی دیاریکراوی خۆی هەڵسوکەوت بکات و هیچکام لە چەمکەکانی ناو کۆمەڵگا، گوتاری دژبەر و دژکرداری نەخولقێنێ، تاکوو کۆنتاکت و پارادۆکس لە جەوهەری کۆمەڵگادا نەبێتە نەریت. کورد گوتەنی: هیچ کەسێک با پێ لە بەرەی خۆی زیاتر ڕانەکێشێ و دەست لە کاروباری لایەنەکانی دیکە وەرنەدرێ.

جیا لەوەی حکوومەتە ئیدیئۆلۆژیستەکان سەبارەت بە سیاسەت و زانستی سیاسی دەدوێن و دەڵێن کە گۆیا سیاسەت یانی کەڵەک و کولەک و پاشقولدان، ئەوەش بە پێی هەڵسوکەوتی بە ناو سیاسی بوونیان و ئەنتی لۆژیکی بوونی بەرزە عەقڵیەتیانە، وەک دەسەلاتی توتالیتێر/تیئۆکراتی ئێران، یان کۆریای باکوور و.... . چونکە لە ئەساسدا سیاسەت و ڕامیاری، ماکیاویلیزمی بوون نییە، بەڵکوو بە قەولی د. قاسملووی هەرمان « سیاسەت هونەری مومکینەیە». یانی ئەوەی زانستەکانی دیکە لە عۆدەی نایەنە دەرێ و ئەوە هونەری سیاسەتە دەیگەیێنێتە لووتکەی سەرەنجام. سیاسەت هونەرە، زانستە، دیالۆگی دوو لایەنەیە بە نێوبژیکاری لۆژیکێکی ئینسانییەوە.

پرسیار، فەلسەفە و سیاسەت، یان فەلسەفە و زانستی سیاسی بۆ یەکانگیر بوون و زۆرجار گوتاری هاوبەش دەئافرێنن؛ لە ئەساسدا فەلسەفە و زانستی ڕامیاری دوو باڵی کۆمەڵگان و دەتوانن کۆمەڵگا لە پەرچەکرداری دژیەکی بوون بپارێزن. دیارە کاتێ سیاسەتێکی مۆدێرن پرەنسیبە پۆزەتیڤەکانی ڕەچاو کرد، نۆرمی بەها پێشکەوتن خوازەکان دەبێتە نەریت بۆ چەسپاندنی ژیانێکی یەکسانی خواز و بەختەوەرانە.

هەموو هەوڵ و تێکۆشانی فەیلەسۆفانو

شارەزایانی ئەو بوارە پارێزەری ئازادی و مافی کەسیەتیی تاک و کۆیە بۆ ئەوەی باڵانسی دەسەڵات و ئۆتۆریتە ڕاپگیرێت و کۆمەڵگایەکی دینامیکی دێموکرات پەروەری لێ بزاوێتەوە. دەشزانین کە چەمکی دەوڵەت/نەتەوە، لێکەوتە و خوڵقاوی سیاسەتی مودێرنیتەیە بۆ ئەوەی بەرابەری و عەدالەتی کۆمەڵایەتی ببێتە بەها و پشتیوانیی کۆمەڵانی ڕەشۆکی و هەر وەها بەرچاوروونیی کەمینەکان وئتنیکە جیاوازەکانی کۆمەڵگا. لەو بارەیەوە ڕۆسۆ و پوپێر و مارکس بە برشتەوە جەخت لە فەلسەفەی مودێرنی ڕامیاری دەکەن.

شک لەوەدا نییە کە مرۆڤ بوونەوەرێکی بە تەماح و تێرنەخواردووی دەسەڵاتە و گەر هەلی بۆ برەخسێ زۆرجار لە گەندەڵی و سەرەڕۆیی ناپرینگێتەوە، بە تێفکرینێکی ئاوەزمەندانە لە پۆلێنبەندیی دارێژەی مێتۆدە جۆراوجۆرەکانی دەسەڵاتداریەتیی نەتەوەکان، بۆمان دەردەکەوێ دەوڵەت و دەسەڵات لە دوو بەشی نەنووسراوە پێک هاتوون:

۱ بەشێکی تەرخان کراوو تێروانیینە سەبارەت بە خەمخۆریی کۆمەڵگا. یانی دروست کردنی دەسەڵات و میرایەتی بۆ ئەوەیە تاکوو ئازارەکانی مرۆڤایەتی دامرکێنێ و کۆمەڵانی وڵات بەرەو یەکانگیری و یەک بوون هان بدرێن.

۲ بەشێکی هەرە گرینگی دیکەی بۆ پاراستن و باڵانسی ئۆتۆریتەی دەسەڵاتدارانە تاکوو لە «جۆت قەبزە» کردنی سەدارەتی خۆیان نەڕوانن و بە ملک و میراتی هەتاهەتایی خۆیانیان نەزانن. دابەش کردنی دەسەڵاتی حوکمی بە سەر چەندنین لایەن و دەزگای جۆراوجۆردا، بۆ ئەوەیە تاکوو حاکم پاوان‌خواز نەبێت و لەوەش گرینگتر فکر و ئایدیای پاوانخوازی و ئەبسلووت بوون نەبێتە دیاردەی ئەندێشەی فەرمانڕەوای حکوومەتی. هەر بۆیە دەبینین بۆ ئەوەی گەل ماف پارێزراو بێت هەڵبژاردن لە قەوارەی دێموکراسی بووندا بنیاد نراوە و ئەگەر هەر لایەنێک زۆرینەی دەنگەکانی دەستەبەر کرد براوەی هەڵبژاردنە و دەسەڵاتدارە، دەی خۆ کۆماری ئیسلامیش ساڵ نییە هەڵبژاردنێک بە ڕێوە نەبات! جەنابی سەدام حوسەین هەر چەند مانگ پێش گلاندن و دارمانی دەسەڵاتەکەی لە هەڵبژاردنێکی شانۆییدا زیاتر لە نەوەد لە سەدی دەنگەکانی مسۆگەر کردا! ئەی بۆ دێموکراسی و بەها مرۆڤایەتییەکان لە وەها دەسەڵاتێکی سەرەڕۆ و ڕەهادا نابێتە نەریت، لەو بارەیەوە و بۆ ئەوەی زۆرینە نەبێتە دێوجامەی دەسەڵات، ویلیام جێفرسۆن کە دوکتورینی جارنامەی سەربەخۆیی ئەمریکای دارشتوە دەڵێ: نابێ بێڵین زۆرینە ببێتە دەسەڵاتێکی ئەبسلووتیسمی وڵات. چونکە فەرمانڕەوای ڕەهای لێ دەخوڵقێتەوە. هەر بۆیە دەبینین لە ئەمریکادا دوای هەڵبژارنەکانی سەرۆک کۆماری ئەوە دەنگە ئەلکترالەکانە هەڵبژاردن یەکلایی دەکاتەوە نەک دەنگی گشتیی کۆمەڵگا. چونکە ئێستا بە داخەوە لە ئێرانی ئیسلامیدا دەبینین دەنگی زۆرینەیەکی موهەندیسی کراو قسەی یەکەم دەکات. لە ڕواڵەتدا هەڵبژاردن کراوە و زۆرینە دەنگەکان بە دەست دێنێ و دەبێتە خاوەن دەسەڵات. بەڵام لە ڕاستیدا ڕئالیستی دەوڵەتێکی قەوارە دێموکرات دەڵێ دەبێ هەمیشە چاوت بە سەر زۆرینەوە بێ نەوەک ببێتە زۆرینەیەکی سەرەڕۆ و ستەمکار. چونکە لە ڕاستیدا نابێ زۆرینە بڕیاردەری سەرەکیی حکومەتی زۆرینە بێ، واتا هێژمۆنی زۆرینە نابێ بە سەر دەسەڵات و کۆمەڵگادا زاڵ بێ.

دەسەڵاتە یەک لە دوای یەکەکانی ئێران بە گشتی و دەسەڵاتی توتالیتێری هێژمۆنی خوازی دینی ئێستای ئێران بە درێژایی دەسەڵاتەکانیان «فریو و چەواشەکاری» ڕۆڵ گێڕی سەرەکیی بیرو ئەندێشەی چەوتیان

بووە. ئێستاش چوار دەیەیە ڕای زۆرینە و ڕێفورمیستی ڕوکاڵیانە سیاسەتی دەسەڵاتە ڕەها و موتڵەقەکەی بووە. لە حاڵێکدا وەختایەک ڕای زۆرینە پەسندە کە مافی کەمینە پێشێل نەکرابێ. لە ڕابردوو و ئێستادا وەک دەسەڵاتی ڕەشی ئێران بە حوکمی زۆرینەی خۆویست و خۆکرد دەست کراوە بە پاڵاوتن و پاکتاو کردنی قەوارە سیاسییەکانی ناوخۆ و هاوتەریبی دەسەڵات. لە زۆرێک لە شۆڕشە بەنێوبانگەکانی جیهاندا دیکتاتۆرێک بە خەبات و خوێنی بەش مەینەتانی وڵات دەگاتە ئاکام و کەناری ئارەزوو، بەڵام بە هۆی چەواشەکاری و ئاڵۆزی و نەبوونی مکانیزمێکی ڕوون و ئاشکرا، ئاڵتێرناتیوێکی خراپترو زاڵمانەتر شوێنی دیکتاتۆری پێشوو دەگرێتەوە. وەک دەڵێن شۆڕش جگەر گۆشەکانی خۆی دەخوات:

١ لە شۆڕشی فەرانسە (١٧٨٩) ڕۆبێسپێر بە یارمەتی ژاکۆبێنەکان حیزبێکیان دامەزراند و هەر دوابەدوای ئەو کارە هەموو ئەنجومەن و کۆمۆنەکانی فەرانسە و پاریسیان قەڵاچۆ کرد. بەڵام هێندەی نەخایاند ڕەورەوەی شۆڕش کەوتەوە سەر ڕەهەندی دیاری کراوی خۆی و ئەو ئاکامەی لێ کەوتەوە کە ئێستا دەیبینین، لە خۆڕا نییە وەختایەکی دەڵێن فەرانسە کانگای دیمۆکراسی و ئازادیخوازییە، چونکە بنەمایەکی فەلسەفیی باوڕ پێکراوی ئینسانیی هەبوو.

٢ لە شۆڕشی ئۆکتۆبری ڕووسییە (١٩١٧) حیزبی بێلشویک هەموو پارتەکانی دیکەی قەڵاچۆ کرد و سیستمی شۆڕایی لە ناو برد.

٣ لە شۆڕشی گەلانی وەزاڵە هاتووی ئێراندا(١٣٥٧)حیزبی کۆماری ئیسلامی سەرەتا شۆڕای شارەکانی تێکەوە پێچا و دوایە بە هاوکاریی حیزبی توودە باقی حیزب و پارت و کەسایەتییەکانی دیکەی سەرکوت کرد، هەڵبەتە وەفای بۆ ئەو هەمووە خۆش خزمەتییەی توودەش نەبوو و بە حوکمی حکوومەتی ئیسلامی بوون توودەشی گلاند و زۆربەی سەرکردەکانی ئێعدام و بێ سەروشوێن کرد و دوایە حکوومەتی توتالیتێری ترس و شەڕاژۆیی خوازیی دامەزراند.

لە ئێرانی ئەمڕۆ لە هەموو دەسەڵاتە ئیدۆلۆژیکەکاندا ئەوەی حیسابی بۆ نەکراوە و ناکرێ ویست و داخوازیی گەلە. بە قەولی ڕۆسۆ یەکێ لە نیشانەکانی دیمۆکراتی بوون « ئیرادەی گەلە» ، ئیرادەی گەل لەمپەرێکە بۆ دەسەڵاتی ڕەها و سەرەڕۆ. لە وڵاتانی دیمۆکراسی پەروەردا کاریزمابوون زۆرتر جومگەکانی ناو کۆمەڵگا لە خۆ دەگرێ، وەک ئوستوورەکان، ئەدیبان، وەرزشوانان و ... . بەڵام لە وڵاتێکی وەک ئێراندا ڕێبەری حکوومەت نەک وەک کاریزمایەک بەڵکو وەک خوداوەندیارێک پێناسە دەکرێ.

> **لە ڕواڵەتدا هەڵبژاردن کراوە و زۆرینە دەنگەکان بە دەست دێنێ و دەبێتە خاوەن دەسەڵات. بەڵام لە ڕاستیدا ڕئالیستی دەوڵەتێکی قەوارە دیمۆکرات دەڵێ دەبێ هەمیشە چاوت بە سەر زۆرینەوە بێ نەوەک ببێتە زۆرینەیەکی سەرەڕۆ و ستەمکار**

لە وەها دۆخ و کەشێکدا کە ناتوانرێ ڕەخنە لە ئاکاری ڕێبەر بگیردرێ و هیچ بنیاد و ناوەند و هیچ کام لە تاکەکانی کۆمەڵگا و دەسەڵات ناتوانن بەرهەڵستی وەها کەسێک ببنەوە، ئیدی چاکسازی و ڕیفورم دەبێ چ مانایەکی هەبێ بێجگە لە درۆ و چەواشەکاری و خۆڵ کردنە چاوی جەماوەر؛ ئیدی ڕەخنە گرتنێکی بەرایی و ڕیفۆرماسیۆنی هەر باسی سەرە. بە داخەوە ئەو کەلێن و بیر تەسکییانە هەمووی دەگەڕێتەوە سەر دیکتاتۆر بوونی فکر و ئەندێشە، چونکە لەوەها حاڵەتێکدا هیچ چەمکێکی مەعریفی و نامەعریفی،

سنووریکی دیاری کراویان نییە. هانا ئارێنت له زمان مونتێسکیۆوه دەڵێ ئازادی سیاسی له توانستدایه نەک له خواستدا؛ یانی دەبێ به کردەوه و پراکتیکخوازانه هەوڵ و کۆششی بۆ بدرێ. هەر کۆمەڵگایەک ئەگەر دەیهەوێ تووشی حکوومەتی سەرەڕۆ و ڕەهای پێشووی نەبێتەوه دەبێ ئەو ترس و خۆفه ببێته قەوارەیەکی لۆژیکی، وەک شۆڕشەکەی (١٧٧٦) ئەمریکا و له هەموو کەلێنەکانی یاسای بنەڕەتیی وڵاتدا ئەو خاڵه گرینگه بگونجێندرێ. وەک جان ئادامز دەڵێ: عیلاج و چارەی دیکتاتۆر، هاوسەنگی و باڵانسی دەسەڵاته نەک جیاکردنەوەی سێ دەسەڵاتی حکوومی له یەکتر وەک یاسادانەر، داد، بەڕێوەبەر. هەر وڵاتێکی ئەگەر به تەمای مسۆگەر کردنی ئازادیی سیاسییه، دەبێ ئاستی توانستی ئازادی و ئۆتۆریتەی حکوومەت یەکسان و سنووردار بکات، یانی هیچیان نەتوانن ئەوی تریان ژێردەسته و دەستەمۆ کەن، له عەینی حاڵدا دەبێ سنووری دەسەڵاتی هەردووکیان دیاری کراو و ڕوون بێ. بۆ ئەوەی هەر کەسێک و لایەنێک بێ جیاوازی ئاستی دیاری کراوی دەسەڵاتی خۆی بزانێ، تەنانەت دەبێ چەمکه پیرۆزەکانی کۆمەڵگاش حدوودێکی دیاری کراوی دەسەڵاتیان بۆ دەستنیشان کرابێ، ئەگەر له یاسای بنەڕەتی - دەسەڵاتداری - وڵاتدا ئەو سنووره دیاری کرا، ئەوکات ڕەخنه گرتن و ڕیفۆرم له هەر کەس و لایەنێک یاسایی و ئاسایی دەبێ.

له دەسەڵاتی توتالیتێری ئێراندا، دوابه دوای کەیسی شەهید شەرەفکەندی مەزن و هاوڕێیانی، کەلێنێکی گەورە کەوته نێوان دەسەڵاتی پاوانخوازی ئێران و دنیای ڕۆژئاوا و به تایبەتی یەکیەتیی ئەورووپا. دوای ڕەئی دادگای ئاڵمان زۆربەی باڵوێزەکانی ئەورووپا ئێرانیان به جێ هێشت و هەر دوابه دوای ئاکامی ئەو کەیسە، محەمەدی خاتەمی وەک نوێنەری ڕیفۆرمیستەکان هاته سەر کار و ئیدی ڕەوتی بەناو ڕیفۆرمیست و چاکسازی له ئێراندا باڵی گرت. زۆر کەس و لایەن و تەنانەت ئەورووپا هەڵخڵەتێندران و باڵوێزەکانیان ناردەوه تاران. لەو وەختەوه هەتاکوو ئێستاشی لەگەڵدابێ ڕەوتی ڕیفۆرمیست -که ئێستا ورده ورده بەرەو نوشوستی دەڕوات - هیچ خێرێکی بنەمایی و بنەڕەتیی بۆ گەلانی زوڵم لێ کراوی ئێران نەبووه، بەڵکوو بووەته هۆی ئەوەی هەموو جارێ ئازادیخواز و ڕووناکبیر، له قەوارەی ژانری هونەری، خۆپیشاندان، زانکۆ و بزاڤه پیشەییەکانی دیکەدا، دەستنیشان کراون و هەر چەند ساڵ جارێک سەرکوت و قەڵاچۆ کراون. له وڵاتێکدا که دامەزرێنەره دەسەڵاتخوازەکەی واتا خومەینی دەڵێ: کۆماری ئیسلامی ، «نه وشەیەک کەمتر نه وشەیەک زیاتر» ، ئیدی هیچ ڕێگایەک بۆ ڕیفۆرم و تەنانەت هیچ ڕێگایەک بۆ ڕێفراندۆمیش نییه. بۆ ئەوەی باشتر له وەها دەسەڵاتێکی نگریس تێبگەین واچاکه بیر و هزر و فەلسەفەی بنەڕەتی و گونجاوی سێ شۆڕشی به نێوبانگ هەڵسەنگێنین:

> **گەلانی چەوساوەی جوغرافیای ئێران به لەش و به گیان له بیستنی ناو و ناتۆرەی ئەو ڕژیمه فاشیست و تیرۆریست پەروەره بێزارن، نیشانەی ئەو بێزارییەش به سەدان بەڵگه و هۆگەلی سەلمێندراو دەتوانین بخەینه ڕوو**

١ شۆڕشی ئەمریکا له سەر ئەندێشه و تیئۆریی مۆنتێسکیۆ دامەزرا و یاسای بنه ڕەتی وڵاتیان له سەر ئەساسی هاوسەنگی و باڵانسی ئۆتۆریتەی فکریی مۆنتێسکیۆ دارشت.

٢ شۆڕشی فەڕانسه له سەر ئەندێشەی

بیرمەندی گەورە ژان ژاک ڕۆسۆ دامەزراوە.
٣ حکومەتی ئیسلامیی ئێرانیش لە سەر ئەساسی فکر و ئەندێشەی عەلی شەریعەتی گەورە تیئۆریسیەنی شیعە بنیاد نراوە. لە لایەکی تریشەوە بۆچوون و تێبینیەکانی سەید قوتبمان نابێ لە بەر چاو نەبێ کە کارتێکەریی بنەڕەتیی لە سەر بیر و بزاڤی ئەنتۆلۆژیکی دەسەڵاتدارانی تاران هەبوە و هەیەتی.

شۆڕشێک کە تیئۆریسیەن و ئایدیاکەی شەریعەتی و سەید قوتب بێ و ئەو چەشنە کەسایەتییانە ببنە ئاوانگاردی شۆڕش و ئەندێشە پۆپۆلیستییەکەی پێت وایە بەرهەمێکی لەوە چاکتری لێ دەکەوێتەوە؟! بێ شک نە چاکسازی و ڕیفۆرم مانای هەیە، نە مافی کەمینە و باقی ئێتنیکەکانی جوغرافیای ئێران.

بۆ ئەوەی هەر دەسەڵات و شۆڕشێک باش بناسی پێش ئەوەی فەرمانڕەواکانیان بناسی واچاکە سەرەتا تیئۆریسیەنەکانیان هەڵسەنگێنی. چونکە لە کانیاوی ئەندێشەی ئەوان پاراو بوون. دەسەڵاتدارانێکی وەک خومەینی و خامەنەیی کە لە باری نارسیست و نارسیسم بوونەوە گرەویان لە هیتلێر و ئیستالین و نیرۆنیش بردووەتەوە، وەختایەک ناتوانن چکۆلەترین ڕخنە وەرگرن چۆن ڕازی بە ڕیفۆرم دەبن، هەرچەندە دەبێ ئەو ڕاستییەشمان هەمیشە لە بەر چاو بێت، خامەنەیی ڕێبەر و لیدەری یەکەم و هەمەکارەی ئەم دەسەڵاتە نییە، بەڵکوو لە ڕاستیدا ئەویش مۆرەیەکە وەک باقی مۆرەکانی سپا و کەسانێکی پڕ دەسەڵاتی سپان کە لە پشت پەردەوە قورمیشی دەکەن و وەک کاریزمایەک - با- دەکەنە قولی.

گەلانی چەوساوەی جوغرافیای ئێران بە لەش و بە گیان لە بیستنی ناو و ناتۆرەی ئەو ڕژیمە فاشیست و تیرۆریست پەروەرە بێزارن، نیشانەی ئەو بێزارییەش بە سەدان بەڵگە و هۆگەلی سەلێمێندراو دەتوانین بخەینە ڕوو تەنیا دوو خاڵی بەرچاو دەست نیشان دەکەین:

١ کۆچی میلیۆنان ئێرانی کە لە هەموو دنیادا «وەک مشتێ دانەوێڵە» پرش و بڵاو بوونەتەوە، زۆربەشیان بیرمەندان و پسپۆڕانی لێهاتووی بوارە جیاجیاکانی ئابووری و ڕامیاری و پزیشکی و ...

٢ ئەگەر لە بارەی پسیکۆلۆژیست و خەسارناسیی کۆمەڵایەتییەوە لە کۆمەڵگای ئێران بڕوانین ئاشکرایە کە کەشێکی ناهومێدی و خەفەتاوی خەمۆکی، وەک دۆڵپا بە سەر شانی تاک تاکی گەلانی ئێرانەوە قورسایی دەکات.

٣ هەمووی ئەوانەو زۆری تریش نیشانەی داهاتوویەکی تاریک و بێ بڕوایی بە وەها دەسەڵاتێکی نگریسە. بە گشتی جەماوەر ڕووخانی هەمە لایەنەی ئەو ڕژیمەی دەوێ، بەڵام ڕیفۆرمیست تەواوەتی دەسەڵاتی دەوێ و جار جار ڕەنگە لەگەڵ لق و پۆپەکانی کێشە و گرفتی هەبێ، دەنا لەگەڵ مانەوەی وەها ئوتۆریتەیەکدا هیچ کێشە و گرفتێکی نییە، ئەگەریش هەیبێ ڕووکاڵی و ڕواڵەتییە، ڕەوت و ئیدیئۆلۆژیی ڕیفۆرمیست لە چوارچێوەی یاسا و ئەساسی دەسەڵاتدایە و لەگەڵ ڕەوتی بناژۆخواز و فەندەمینتاڵیزمی ڕێژیمدا دژایەتییەکی بنەڕەتییان نییە و هێڵێکی سووری دیاری کراویان هەیە. بە گشتی ڕەوتێکی پۆپۆلیسمە بۆ فریو و چەواشەکاری و هەرووەها بۆ دروست کردن و زەق کردنی سێلبریتی حوکمی و لە ئاکامدا درێژ کردنەوەی تەمەنی دەسەڵاتی تیئۆکراتی شیعەی ئێرانە، هەرچەندە لەم ساڵانەی دواییدا ئەم ڕەوتە بەو باگراوەندە چەندین ساڵەی ڕابردووی، ئێستا، پاسیڤ و کۆڵە و پشتیوانی لە ڕادیکالیسم/ئاگۆئیسمی ئیسلامی ئێرانی دەکات.